УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију

Одлуком од 05. 06. 2018. Научно-наставног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду образована је комисија за оцену подобности докторанта мср Ђорђа Јанковића, који је пријавио тему под насловом „Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика“.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Ментор: др Весна Ломпар, ванредни професор, Савремени српски језик, 2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду,
2. др Ана Батас, доцент, Савремени српски језик, 2015, Филолошки факултет Универзитета у Београду,
3. др Вишња Мићић, доцент, Методика наставе српског језика и књижевности, 2016, Учитељски факултет Универзитета у Београду.

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Рођен је 1987. године у Пожаревцу. На Филолошком факултету, који је похађао 2006–2010. на студијској групи Српски језик и књижевност, дипломирао је с просечном оценом 9,48. Наредне школске године завршио је на истом факултету мастер студије, с просечном оценом 10. Од 2011. године студент је докторских студија, на модулу Српски језик. Све предвиђене испите положио је с просечном оценом 10. Био је стипендиста Фонда за младе таленте 2010/2011. године. Од 2011. до 2013. г. радио је као наставник у Економско-трговинској школи у Пожаревцу, а од 2013. до 2017. као лектор на Радио--телевизији Србије. У децембру 2016. је на Учитељском факултету у Београду изабран за сарадника у настави, за ужу научну област Методика наставе српског језика и књижевности.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

2017: „Функционалност наставе писменог изражавања у средњој школи (на примеру административног стила)“, *Иновације у настави* 30/3, Београд: Учитељски факултет.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, комисија сматра да кандидат Ђорђе Јанковић испуњава све услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена **др Весна Ломпар**, ванредни професор Филолошког факултета у

Београду, Катедра за Српски језик са јужнословенским језицима.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација.

1) *Врсте речи и граматичка пракса (од Вука до данас)*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, Чигоја штампа, 2016, стр. 426.

2) Дистрибуција конкурентних падежних наставака именица према сербокроатистичким граматикама и речницима, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, бр. 29/$_1$, 2000, стр. 161–175.

3) Систематизација врста речи у савременом српском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 32/3, 2003, стр. 35–51.

4) Дефинисање именица, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 32/$_3$, 2003, стр. 51–63.

5) Значај појединачних примера за дефинисање језичких појмова, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 33/3, 2004, стр. 47–55.

6) Анализа приступа придевима у сербокроатистичким граматикама, *Наш језик*, Београд, књ. 35/1–4, 2004, стр. 23–29.

7) О класификацији именица у сербокроатистичким граматикама, *Научни састанак слависта у Вукове дане,* Београд, 34/3, 2005, стр. 177–185.

Комисија сматра да ванредни професор др Весна Ломпар испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област Српски језик.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ:

ОЦЕНА:

1. формулације назива тезе (наслова)

Комисија закључује да је радни назив тезе „Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика“ прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. предмета (проблема) истраживања

Опис теме

У истраживању ће се описивати алтернације које представљају однос фонолошких прозодијских обележја мотивне речи и творенице у српском језику. У анализу ће бити укључене лексеме настале свим типовима творбе (префиксација, суфиксација, слагање, комбинована творба), укључујући и безморфемску творбу (конверзија, прозодијска творба). Оне ће, осим према творбеним моделима, бити класификоване и према прозодијским алтернацијама, заснованим на односу (1) дужине слогова и (2) места акцента у речи (*а ~ ā*, односно *ˈааа ~ ааˈа* и сл.), на основу чега ће се разврстати и творбени модели. У анализу ће, где лематски облици лексема не пружају довољно типолошких информација, бити укључена и обележја њихових релевантних нелематских облика (*чиˈтāм ~ прочиˈтāм* према *уˈчӣм ~ наˈучӣм; ˈједēм ~ поˈједēм* према *ˈпијēм ~ ˈпопијēм*).

У анализи ће се користити фонолошки опис прозодема какав је, поред других слависта, заступао Павле Ивић (1958, 1998) и у коме су релевантна прозодијска обележја дужина слога и место акцента (тонског врхунца) у речи, будући да се јачина и узлазност/силазност тона, које припадају традиционалном сербокроатистичком, фонетском опису прозодема, из потоњег могу извести једноставним правилом. Биће употребљена и одговарајућа нотација таквог описа (*цвēт, ˈцвēће, цвеˈтати, ˈпроцветāло*).

Грађу за истраживање чиниће мотивисане лексеме чији ће се акцентовани ликови ексцерпирати из Матичиног једнотомног *Речника српскога језика* (РМС 2011), а њој ће, по потреби, ради допуне примарног извора и компарације, бити прикључиване и лексеме из речникâ Николић 2000, РМС 1967–

1976, РСАНУ 1959–2014, који ће служити као помоћни корпус.

У раду ће се разматрати и примена творбених прозодијских алтернација у настави српског језика, посебно у виду лексема сличне или исте гласовне структуре (*медици̏на-меди̏цӣнскӣ, не у̀чӣм – на̀учӣм; одго̀ворӣ–о̏дговори, кр̀ста–Кр̀ста, вла̏дӣ–вла̀да, по̀кушӣј–по̏кушӣј...*) које се разликују по фонетским прозодијским одликама (место акцента, квантитет слога, кретање тона). Из основношколских и средњошколских уџбеника за Српски језик (и књижевност) одобрених од Министарства просвете (Каталог 2016; Каталог 2018) и уџбеника посвећених школској акцентологији (Дешић 1980, 1981, 1992; Антић 2004) биће ексцерпиране речи-примери којима се илуструју прозодеме српског језика, а затим ће се описати и вредновати њихова фреквентност, избор и функционалност.

Комисија закључује да је предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем у областима дисертације.

3. Библиографија прелиминарних истраживања

Кандидат је приложио библиографију од 86 библиографских јединица релевантних за истраживање. Овде наводимо јединице најзначајније за истраживање:

1. Арсенијевић–Симоновић 2013: Boban Arsenijević, Marko Simonović, „The role of syntax in stress assignment in Serbo-Croatian“, in: R. Truswell, R. Folli, C. Sevdali (eds.), *Syntax and its limits,* Oxford: OUP, 192–216.
2. Бабић 2002: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
3. Батас 2010: Ана Батас, „Акценти у функцији разликовања речи“, *Свет речи* 29–30, 30–32.
4. Белић 2000: Александар Белић, *Универзитетска предавања из савременог српскохрватског језика. Библиографија радова Александра Белића*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
5. Вуковић 1972: Jovan Vuković, „Srpskohrvatska akcentuacija i funkcionalnost akcenata i kvantiteta“, *Књижености језик* 1–2, 47–63.
6. Вукушић и др. 2007: Stjepan Vukušić, Ivan Zoričić, Marija Grasselli-Vukušić, *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
7. Гард 1993: Paul Garde, *Naglasak*, Zagreb: Školska knjiga.
8. Глушац 2016: Maja Glušac, „Hrvatska prozodija u nastavi“, *Croatica et Slavica Iadertina* 12/2, 513–528.
9. Даничић 1925: Ђуро Даничић, *Српски акценти*. Београд – Земун: Српска краљевска академија.
10. Дешић 1962: Milorad Dešić, „Uticaj mjesta akcenata na tvorbu hipokoristika nastalih od ličnih imena“, *Jezik* X/3, 86–95.
11. Дешић 1976: Милорад Дешић, „Акценатске парадигме у српскохрватском језику“, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 5, Београд: Међународни славистички центар, 689-704.
12. Дешић 1979: Милорад Дешић, „Акценат у настави српскохрватског језика“, *Књижевност и језик* 26/1, стр. 158-164.
13. Дешић 1992: Милорад Дешић, *Српски акценат с лакоћом*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
14. Дешић 2000а: Милорад Дешић, „Акцентологија у настави српског језика и књижевности“, *Методика савремене наставе књижевности и српског језика* 1, 61-67.
15. Дешић 2000б: Милорад Дешић, „Српски акценат и полисемија“, *Јужнословенски филолог* 56/1–2, 343–355.
16. Дешић 2001: Милорад Дешић, *Мали акценатски речник*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
17. Дешић 2008: Милорад Дешић, „Лексичко и граматичко значење и српски акценат“, *Зборник Матице српске за славистику* 73, 107-113.

18. Дешић 2013: Милорад Дешић, „Акценат изведених и сложених ријечи у савременом српском језику с обзиром на акценат основе“, *Српски језик* XVIII, Београд, 23–34.
19. Дибо 1968: Владимир Антонович Дыбо, „Акцентология и словообразование в славянском“, *Славянское языкознание. VI Международный съезд славистов. Доклады советской делегации*, Москва: Наука, 148–224.
20. Ђукановић 1994: Петар Ђукановић, „Учење акцената у основној и средњој школи“, *Књижевност и језик* XLI/1–2, 55–62.
21. Ђуровић 1997: Радосав Ђуровић, „Настава акцената у теорији и пракси“, у: *Огледи о српским акцентима*, Ужице: Учитељски факултет – Културно-просветна заједница Ужице, 135–164.
22. Зоричић 1983: Ivan Zoričić, „Naglasak složeno-sufiksalnih imeničkih tvorenica nultim sufiksom“, *Radovi Pedagoškog fakulteta u Puli* 4, 165–171.
23. Зоричић 1998: Ivan Zoričić, *Naglasak pridjeva u hrvatskome književnom jeziku*, Pula: Pedagoški fakultet u Puli.
24. Зоричић 2002: Ivan Zoričić, „Naglasne dvostrukosti u imenica na *-ka*“, *Riječki filološki dani – Zbornik radova*, knj. 4, 571–575.
25. Ивић 1958: Pavle Ivić, *Die Serbokroatischen Dialekte: Ihre Struktur und Entwicklung*, ’s-Gravenhage: Mouton & Co.
26. Ивић 1998: Павле Ивић, *Расправе, студије, чланци. 1. О фонологији*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
27. Иљич-Свитич 1963: Владислав Маркович Иллич-Свитыч, *Именная акцентуация в балтийском и славянском. Судьба акцентуационных парадигм*, Москва: АН СССР.
28. Јеласка 2004: Zrinka Jelaska, *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
29. Јокановић Михајлов 2012: Јелица Јокановић Михајлов, *Прозодија и говорна култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
30. Клаић 2013: Bratoljub Klaić, *Naglasni sustav standardnoga hrvatskog jezika*, Zagreb: Nova knjiga Rast.
31. Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 1: Слагање и префиксација*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
32. Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 2: Суфиксација и конверзија*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
33. Лефелт 2010: Вернер Лефельдт, *Акцент и ударение в современном русском языке*. Москва: Языки славянской культуры.
34. Мартиновић 2009: Blaženka Martinović, „Leksički naglasak kao razlika (primjer prefigiranih odglagolnih izvedenica sufiksom -∅)“, у: Branko Tošović (ur.), *Die Unterschiede zwischen dem Bosnischen/Bosniakischen, Kroatischen und Serbischen. Lexik – Wortbildung – Phraseologie*, Münster et al.: LIT Verlag, 393–415.
35. Недовић 1962: Обрад Недовић, „Један поглед на наставу о акценту“, *Књижевност и језик* IX/3, 210–214.
36. Николић 1955а: Берислав Николић, „Прилог настави акцента у средњој школи“, *Књижевност и језик* св. 2, 581–593.
37. Николић 1955б: Светозар Николић, „Акценти и дужине као диференцијални елементи речи у нашем савременом књижевном језику“, *Књижевност и језик у школи* св. 2, 50–59.
38. Николић 1970: Берислав Николић, *Основи млађе новоштокавске акцентуације*. Београд: Институт за српскохрватски језик.
39. Николић 2013: Милка Николић, „Дидактичко обликовање садржаја о акценту у уџбеницима српскога језика за млађе разреде основне школе“, у: Бојана Димитријевић (ур.), *Наука и савремени универзитет. Од науке до наставе*, тематски зборник радова са научног скупа, Ниш: Филозофски факултет, 115–128.
40. Петровић–Гудурић 2010: Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић, *Фонологија српскога језика*, Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
41. Пецо 1991б: Asim Peco, *Akcenti i dužine u srpskohrvatskom jeziku*, Beograd: Naučna knjiga.

42. Ракић 1991а: Станимир Ракић, „Циклични и неутрални суфикси у српскохрватском језику“, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 20/2, Београд: Међународни славистички центар, 417–426.
43. Ракић 1992: Stanimir Rakić, „Vrste sufiksa i pravilo akcenta u srpskohrvatskom jeziku“, *Slavistična revija* 40/2, 197–207.
44. Ракић 1995: Станимир Ракић, „Још о рецептивним суфиксима и правилу акцента српскохрватског језика“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 38/1, 83–100.
45. Ракић 2000: Станимир Ракић, „О краћењу првих компоненти именичких сложеница у српском језику“, *Наш језик* 23/3–4, 236–243.
46. Ракић 2002: Станимир Ракић, „О алтернацијама квантитета у творби речи“, *Језик данас* 15, 31–33.
47. Ракић 2004: Станимир Ракић, „О акценту и дужини именичких сложница“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 47, 425–444.
48. Симић 1978: Радоје Симић, „Фонолошка структура српскохрватских акцената“, *Књижевност и језик*, 25/3–4, 307–321.
49. Симић 1981: Радоје Симић, „Вук–Даничићева акценатска система и питање акценатских парадигми“, у: Antonije Isaković, Josip Torbarina (ur.), *Zbornik o Đuri Daničiću*, Beograd – Zagreb: Srpska akademija nauka i umetnosti – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 251–257.
50. Симић 2007: Радоје Симић, „О акценту сложених речи“, Српски језик 12/1–2, 7–34.
51. Симић 2007: Радоје Симић, „Структура и акценат префиксалних твореница са општим глаголским делом“, *Узданица* 4/1, 7–37.
52. Симић 2008: Радоје Симић, „Творбена структура и акценат сложених речи са општим глаголским делом“, *Српски језик* 13/1–2, 35–62.
53. Симоновић 2012: Marko Simonović, „The emergence of post-cyclic prosody in loanword integration: toneless Latinate adjectives in Serbo-Croatian“, *Acta linguistica hungarica* 59/1–2, 221–243.
54. Симоновић–Арсенијевић 2014: Marko Simonović, Boban Arsenijević, „Regular and honorary membership: On two kinds of deverbal nouns in Serbo-Croatian“, *Lingue e linguaggio, Rivista semestrale* 2/2014, 185–210.
55. Станг 1957: Christian Stang, *Slavonic Accentuation*, Oslo: Universitetsforlaget.
56. Стевановић 1986: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма). I. Увод, фонетика, морфологија.* Београд: Научна књига.
57. Стевановић 1991: Михаило Стевановић, *Књига о акценту књижевног језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
58. Ђорић 2008: Божо Ђорић, *Творба именица у српском језику (одабране теме)*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

4. циљеви истраживања

Циљеви

Циљ истраживања је да се систематски опишу алтернације које се јављају у односу прозодијских својстава мотивних и одговарајућих мотивисаних лексема у творбеним типовима и творбеним моделима. У складу с тим, истраживање најпре треба да дâ класификацију прозодијских алтернација по творбеним типовима и моделима и класификацију творбених средстава према прозодијским особинама које се јављају у датом творбеном моделу. Истраживање, поред тога, треба да исцрпе недоследности датих речника у акцентовању лексема које припадају истом творбеном моделу и пружи осврт на порекло тих недоследности (ремећење прозодијског обрасца, омашка и сл.). Методички сегмент рада има за циљ да испита у којој су мери у уџбеницима за српски језик и приручницима за учење прозодема као примери за њихову дистинкцију заступљени творбени парови (било као хомографски пар, било као пар формално неједнаког састава) и колико су они методички ваљано изабрани и функционално употребљени.

Хипотезе

Истраживање полази од хипотезе да се прозодијски лик већег дела твореница може објаснити синхронијским описом, а да мањи део твореница (и творбених модела), услед ремећења системских прозодијских обележја аналогијама и уопштавањима, не подлеже успостављању предвидљивих прозодијских односа с мотивним речима. Претпоставља се да се творбени модели на основу прозодијских алтернација које у њима појављују начелно могу класификовати на оне (1) код којих нема прозодијских алтернација, (2) код којих тих алтернација има, а да се потоњи даље могу разврстати (а) на оне којима се творе лексеме с фиксним, колумналним прозодијским обележјима (место акцента испред приме, пенултиме, ултиме; дужина ултиме), (б) на оне код којих су та обележја у сложенијим, али предвидљивим односима, и (в) на оне код којих предвидљивих односа нема. Хипотеза је и да су творбено (и флективно) повезане лексеме, због своје очигледности, веома погодне за илустрацију дистинкција међу прозодемама, те да оне заузимају важно место међу примерима у језичким уџбеницима. Очекује се да највећи број уџбеника бројем таквих примера то и потврђује.

–

5. очекивани резултати

Очекује се да ће истраживање:

- дати опис прозодијских алтернација у творби речи и њихову класификацију према творбеним типовима и моделима;
- показати да је систем творбених прозодијских алтернација аналоган систему одговарајућих флективних алтернација и установити сличности и разлике између та два система;
- утврдити у којим творбеним моделима владају синхронијски непредвидљиве а у којим предвидљиве алтернације;
- показати да се алтернације квантитета и места акцента, као и одређени прозодијски модели твореница, појављују у свим творбеним типовима, али с неједнаком дистрибуцијом;
- показати да су прозодијски ликови твореница насталих слагањем и префиксацијом предвидљивији него ликови суфиксалних твореница;
- показати да прозодијских алтернација нема у глаголској префиксацији (с изузетком презентских облика типа *ˈпопијēм, поˈломӣм*);
- понудити смерове за ревизију прозодијских решења у прегледаним речницима;
- предочити предности употребе творбених парова у настави прозодије;
- понудити широк корпус лексема истог или сличног сегментног а различитог прозодијског састава које би се могле употребљавати у настави;
- показати како се и колико у уџбеницима за српски језик, посебно савременим, такви примери употребљавају и дати предлоге за њихово функционалније коришћење.

6. план рада

Рад ће сачињавати следеће целине: (1) уводно поглавље, у коме ће бити представљени предмет и методе истраживања; затим (2) преглед основних појмова и проблема у области које се тиче рад (разграничавање описа емског и етског реда; разграничавање синхронијског од дијахронијског приступа; творбена методологија и терминологија), с приказом прегледане релевантне литературе која се бави прозодијом твореница. У наредним поглављима биће представљени (3) резултати истраживања прозодијских алтернација у творби речи, приказани према творбеним типовима и моделима, и (4) резултати прегледа речи-примера којима се у уџбеницима за српски језик илуструју прозодеме. На крају ће представљени подаци бити систематизовани и генерализовани у (5) закључне напомене.

7. методе истраживања

У истраживању ће се користити методе прегледа, ексцерпције, класификације, анализе и обраде корпуса, те статистичка метода. Оквир у коме ће се прозодијске појаве описивати јесте фонолошки

модел Павла Ивића (1958, 1998), наслоњен на теоретске радове Јакобсона, Хоџа, Брауна и Маколија, Гарда и дограђен неким принципима генеративне фонологије (нивои репрезентације, фонолошка правила).

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ КАНДИДАТА: Ђорђа Јанковића, мастер

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је мср Ђорђе Јанковић подобан за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области Српски језик.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је ванредни професор др Весна Ломпар подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата **мср Ђорђа Јанковића** и предложене теме докторске дисертације **„Прозоијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика“**, а да се за ментора именује **др Весна Ломпар**, ванредни професор Филолошког факултета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Весна Ломпар, ван. проф.

_____

2. Др Ана Батас, доцент

_____

3. Др Вишња Мићић, доцент

_____